

Leder | Vol. 40, No. 4, 2022, pp. 1–4

Editorial: Tillidskrise, risiko og nysgerrighed i pædagogisk arbejde med børn

Signe Hvid Thingstrup

Københavns Professionshøjskole, Danmark

E-post: thin@kp.dk

I november 2022 var der valg til Folketinget i Danmark. Forud var gået flere ugers – i praksis måske flere måneders – valgkamp. Temaerne var mange: Håndteringen af covid-krisen, inflation og energiforsyning, den sikkerhedspolitiske situation og klima, for blot at nævne nogle få. Men ét tema var specielt relevant i denne sammenhæng: Krisen i velfærdsstaten. Der var særligt fokus på det offentlige sundhedsvæsen, hvor ventelisterne vokser, det er svært at besætte sygeplejerskestillinger, og der er faldende optag på sygeplejerskeuddannelsen. Men også daginstitutionsområdet var i fokus: Det er svært at rekruttere uddannede pædagoger, især i institutioner i udsatte boligområder, og mange pædagogstillinger er ubesatte eller besættes af personale uden pædagogisk uddannelse. På pædagoguddannelsen falder antallet af nye studerende – som det har gjort de sidste mange år. Politikerne talte om bedre løn og arbejdsvilkår. Om ændringer af pædagoguddannelsen og styrkelse af studievejledningen. Om minimumsnormeringer i daginstitutionerne. Noget må gøres.

Spørgsmålet er, hvor tæt disse svar kommer på at løse problemet. Nogle taler om, at man snarere skal forstå udfordringen som en omsorgskrise: Tiden til og betingelserne for, at pædagogerne kan yde omsorg over for børn, mangler, og andre dagsordener (læring, skoleparathed, science, (dansk) sprog m.m.) vægtes højere, så omsorgsarbejdet bliver usynligt. Det daglige arbejde, som pædagoger udfører sammen med børn, bliver svært at sætte ord på, svært at prioritere og svært at udvikle. Og det er i høj grad de nære relationer til børnene, oplevelsen af at gøre en forskel og at være forbundet, der udgør meningen i arbejdet for pædagoger. I et dansk studie af årsagerne til, at lærere forlader professionen

(Böwadt & Pedersen, 2019), er det netop relationen til børnene, der af lærerne fremhæves som altafgørende for arbejdets meningsfuldhed. Omvendt er det de manglende muligheder for at være der for børnene, der skaber det meningstab og den fremmedgørelse, der får lærerne til at forlade professionen. Det er for stor en belastning at arbejde med mennesker under de betingelser, og de udfordres på deres grundlæggende værdier og forestillinger om, hvem de er som fagpersoner og som mennesker. De samme processer er på spil på småbørnsområdet. I et aktionsforskningsprojekt om pædagogers arbejde med børns trivsel i daginstitutionen (Thingstrup, 2018) arbejdede pædagogerne med kritikker og utopier for deres arbejde. Flere kritikker og utopier kredsede om arbejdslivet: De drømte om at køre glade hjem fra arbejde hver dag, »sådan som man er, når det er lykkedes, og børnene har haft det godt« og de fremhævede som det værste den rædsel, de følte ved tanken om, at et barn kunne komme til skade i børnehaven. Eksemplet viser, hvor stærkt børn og pædagoger er forbundet, og hvor stor betydning børns trivsel har for pædagogers arbejdsglæde og oplevelse af mening.

Velfærds krisen kan altså ikke reduceres til spørgsmål om tid, minimumsnormeringer, uddannelse og løn, selv om det bestemt kan være vigtigt. Den handler også om, hvordan vi anskuer viden og pædagogik, og hvilken plads der er til omsorgen og de nære, mellem-menneskelige relationer.

I den politiske iver efter at løfte kvaliteten af den pædagogiske praksis sættes ind med øget kontrol og detaljestyling. Det skaber særlige former for synlighed af den pædagogiske praksis og et fokus på det, der (tilsyneladende) kan måles. Det skaber ringe betingelser for tvivl og dilemmaer, for langsommelighed og eftertænksomhed, og for lokale, afsøgende måder at udvikle pædagogik og pædagogisk faglighed på, hvor man er nysgerrig på børns perspektiver. På den måde kan omsorgskrisen måske læses som et udtryk for en tillidskrisen i relationen mellem pædagoger og det øvrige samfund.

I deres diskussioner af nordisk barndomspædagogik og deres prioritering af børns risikofyldte leg, fremhæver både amerikaneren Judith T. Wagner (2006) og briterne Jane Williams-Siegfredsen (2017), betydningen af de samfundsmæssige rammer om det pædagogiske arbejde: De fremhæver, at de nordiske velfærdssamfund er præget af en høj grad af gensidighed og tillid, som skaber nødvendige betingelser for, at pædagogers arbejde ikke er styret af bekymringer for sagsanlæg eller erstatnings- og klagesager. Derfor, hævder de, kan pædagoger give plads til børns egne erfaringsdannelser, udforskninger og lege – også når de er risikofyldte. Wagner og Williams-Siegfredsen fremhæver en sammenhæng mellem den samfundsmæssige styring og mulighederne for at lave nærværende pædagogik, der er mere optaget af at følge børnenes interesser end af at minimere risiko. Begge analyser er mere end 10 år gamle, og spørgsmålet er, om de (stadig) holder, eller om det netop er denne tillid til professionen, der udfordres, og om dette er med til at gøre det vanskeligt at være pædagog, svært at tiltrække studerende til pædagogstudiet og svært at fastholde pædagoger i faget.

Pædagogisk arbejde med børn er komplekst og »without guarantees« (Hall, 1997). Det er fyldt af modsætninger og dilemmaer, og det kan kun blive stærkere ved, at vi giver plads til udforskningen af disse på en tillidsfuld, nysgerrig og kreativ måde. Vi må interessere

os for den viden, som børn og pædagoger har om deres liv og deres praksis, og de måder, hvorpå de forskellige perspektiver udfordrer, forstyrrer og bevæger hinanden. Forskning i børn og barndom er rig på denne viden og på begreber, der kan hjælpe os på vej i den bestræbelse.

Artiklerne i dette nummer af BARN er alle stærke eksempler på dette. Artiklerne har forskellige empiriske genstandsfelter: Pædagogstuderendes læreprocesser, pædagogers arbejde med børnefællesskaber, børnelitteratur samt børn og pædagogers ytringer om teknologi. Læser vi på tværs af artiklerne, kan vi finde en invitation til at interessere os for pædagogisk praksis som modsætningsfyldt og for børn som aktører, hvis perspektiver rejser nogle vigtige og vanskelige spørgsmål, der ikke kan løses på enkle måder.

I Alison Clark, Solveig Nordtømme og Mari Pettersvolds artikel *Looking for children's resistance in pedagogical documentation with ECE students: a case study of slow and multiple listening* analyserer forfatterne norske pædagogstuderendes arbejde med børns fotografier af deres børnehave. Forfatterne viser, hvordan pædagogstuderende får øget bevidsthed om børns modstand mod de magtforhold, som de oplever i børnehaven, ved at udforske børns perspektiver med udgangspunkt i fotografier, de selv har taget. Med begreber om *slow pedagogy* og *emergent* eller *multiple listening* argumenterer forfatterne for, at sådanne udforskninger af børns perspektiver har potentiale til at øge pædagogers kritiske og nysgerrige udforskning af egen praksis og styrke børnehaven som demokratisk rum.

I Arild Julius Østrem's artikel *Å bevare makt: Strategier med barns fællesskap i barnehagen* undersøger forfatteren, hvilke strategier pædagoger i flerkulturelle børnehaver i Norge bruger for at skabe fællesskaber mellem børn. Forfatteren argumenterer for, at opmærksomheden på fællesskaber er særligt vigtig i forhold til minoriserede børn, fordi de på mange måder oplever udenforskab og andetgørelser. Med udgangspunkt i Hannah Ahrendts magtbegreb viser forfatteren, at pædagogerne anvender tre forskellige slags strategier, som anvendes på differentierede måder for at understøtte børns fællesskaber: Pædagogen som deltager, understøtte børns kompetencer eller tilpasning af fællesskabet. Forfatteren viser, at man med disse strategier forholder sig forskelligt til magtfællesskabet og kræver forskellige kompetencer af pædagogen.

I Margrethe Jernes og Marianne Undheims artikel *«Jeg har ikke trykt!»: Ytringer om teknologi ved læsning af digitale bildebøger i barnehagen* undersøger forfatterne, hvordan samtaler mellem barnehagelærere og børn udfolder sig, når de læser digitale billedbøger på tablet i børnehaven. Forfatterne viser, at samtalerne i høj grad drejer sig om turtagning og om bøgernes hotspots, dvs. aspekter vedrørende teknologien og interaktionen med den, og kun i mindre grad om bøgernes indhold. Med udgangspunkt i denne analyse diskuterer forfatterne, hvorvidt læsning af billedbøger bidrager til børnenes etiske og kritiske forståelse af teknologi. Forfatterne opfordrer barnehagelærere til at tale mere med børnene om deres erfaringer med teknologi og at reflektere over teknologiens muligheder og udfordringer og peger på, at dette også bør bringes ind i professionsuddannelsen.

I artiklen *Samtycke, känslor och möjligheter att agera: barnsyn och barns aktörskap i sexualbrottsförebyggande litteratur för förskoleåldern* af Helena Bergström, Anna Broström og Magdalena Hulth analyseres fire nyere svenske børnebøger, der har som erklæret formål

at forebygge seksuelle overgreb. Forfatterne undersøger bøgernes syn på børn og børns aktørskab og sårbarhed. Forfatterne viser, at bøgerne ikke omtaler seksuelle overgreb eksplicit, men diskuterer grænser, integritet og retten til at sige fra over for ubehagelige handlinger i almindelighed. Forfatterne viser, at svenske bøger om forebyggelse af overgreb adskiller sig fra det, man ser i internationale bøger: I international litteratur findes løsningen i, at barnet fortæller en voksen om problemet. I svensk litteratur er der fokus på situationernes kompleksitet og flertydighed og på barnets udvikling af kritisk, etisk stillingtagen. Således skrives et billede frem af det kompetente barn: Et billede, der dog rummer risikoen for en idealisering af barndommen, så det ikke har blik for børn, der er i en mere permanent udsathedposition.

Referencer

- Böwadt, P. R. & Pedersen, R. (2019). Tid og fremmedgørelse i skolen. Etiske implikationer af et accelereret arbejde blandt lærere. I N. Vaaben & M. Plotnikof (Red.), *Tid til velfærd? Tidsorganisering i velfærdsprofessionerne*. Hans Reitzels Forlag.
- Hall, S. (1997). The problem of ideology: Marxism without guarantees. I D. Morley & K.-H. Chen (Red.), *Stuart Hall. Critical dialogues in cultural studies*. Routledge.
- Thingstrup, S. H. (2018). Pædagogisk faglighed: Udforskning af demokratiske perspektiver på forandringsarbejde i daginstitutioner. *Forskning og Forandring*, 1(1), 9–29. <https://doi.org/10.23865/fof.v1.1000>
- Wagner, J. T. (2006). An outsider's perspective. Childhoods and early education in the Nordic countries. I J. Einarsdottir & J. T. Wagner (Red.), *Nordic childhoods and early education. Philosophy, research, policy, and practice in Denmark, Finland, Iceland, Norway, and Sweden* (s. 289–306). Information Age Publishing.
- Williams-Sieghedsen, J. (2017). *Understanding the Danish Forest School approach. Early years education in practice* (2. udg.). Routledge.